

Василь Чучман

Диригентсько-педагогічна спадщина Євгена Вахняка

Про львівську диригентську школу, яку абсолютно справедливо називають «школою Миколи Колесси», написано багато. Водночас, у затінку слави вчителя дещо призабутою залишається постать одного з його учнів – Євгена Вахняка, чия диригентсько-виконавська та педагогічна діяльність справила значний вплив на розвиток хорового мистецтва Галичини другої половини ХХ століття.

Початковий співацький та диригентський досвід Є. Вахняк отримав під час навчання у Коломийській гімназії (1923–1933) та Львівській богословській академії (1936–1939). Його професійна діяльність розпочалася в капелі «Трембіта» (1939–1949). Тут він сформувався як хормейстер під впливом Д. Котка, П. Гончарова, О. Сороки, М. Колесси, П. Муравського та у співпраці з В. Василевичем. Спостерігаючи за їхньою роботою, молодий диригент вчився мистецтву творення звукообразів, вникали у тонкощі тембрової драматургії, виконавської інтерпретації. Протягом 1944–1948 років Є. Вахняк учився в Львівській консерваторії в класі диригування М. Колесси і, одночасно, продовжував виконувати обов'язки хормейстера «Трембіти».

Свій самостійний диригентський шлях Є. Вахняк розпочав у 1947 р. Ще будучи студентом консерваторії, він очолив невеликий аматорський хор, який згодом, завдяки його наполегливій праці, став відомим як хорова капела Львівського Будинку культури працівників зв'язку (тепер – заслужена хорова капела України «Боян» ім. Є. Вахняка). Цей колектив, яким диригент керував понад 50 років, став його основною творчою лабораторією.

Педагогічна діяльність Є. Вахняка розпочалася 1948 р. у Львівському музично-педагогічному училищі. У цьому навчальному закладі він багато років викладав хорові дисципліни, організував жіночий та чоловічий хори, керував мішаним хором. У 1956 р. Євген Дмитрович почав викладати у Львівській консерваторії. Він керував чоловічим хором «Гомін» (1957–1959), хором оперної студії (1959–1962), студентським хором (1962–1975).

Як диригент-інтерпретатор, Є. Вахняк належав до митців-романтиків імпровізаційного плану. Під час вивчення та

«вспівування» твору з хором він не вимагав «фіксації» якогось «єдино правильного» варіанту інтерпретації, а творив художній образ безпосередньо на сцені, в процесі «живого» виконання. Між ним і хором існувала особлива форма контакту. Хор повністю довіряв йому і був готовий у будь-який момент піддатися його диригентській волі, мистецькій фантазії. Якщо в повсякденному житті Є. Вахняк був людиною скромної поведінки, то на сцені він ніби перевтілювався. Артист з яскравою зовнішністю і шляхетною поставою виходив на сцену впевненим у собі, своїм внутрішнім вогнем та експресією запалював хористів на емоційний спів.

Диригентський репертуар Є. Вахняка вражає широтою стильового й жанрового діапазону – від обробок народних пісень та хорових мініатюр до монументальних вокально-симфонічних полотен. Водночас, його аналіз дозволяє виділити декілька пріоритетних ліній: твори сакральної музики західноєвропейської (Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Л. Бетховена, А. Дворжака) та української (Д. Бортнянський, М. Березовський); хорова музика українських композиторів різних форм і жанрів, а особливо – спадщина давніх галицьких композиторів (М. Вербицького, І. Лаврівського, В. Матюка, Д. Січинського та ін.).

Є. Вахняк відзначався винятковим вмінням контактувати зі слухачською аудиторією. Будучи носієм галицької хорової традиції, знаючи художні смаки й відчуваючи духовно-естетичні запити своєї аудиторії, він майстерно, з певним підтекстом, укладав програми виступів. Для прикладу, виконання хором творів В. Барвінського сприймалося не лише як акт солідарності з композитором, який повернувся з сибірських таборів, але й як прояв «тихого спротиву» тоталітарній системі.

Наділений великим педагогічним даром, Є. Вахняк вмів розпізнавати талановитих студентів, підтримувати й скерувати їх. Під впливом його особистості багато молодих людей відчували покликання до музики, зробили свій життєвий вибір. За тривалий час педагогічної роботи у вищезгаданих навчальних закладах, а також в співочому середовищі капели працівників зв'язку Є. Вахняк виховав декілька поколінь диригентів.

Педагогіка Є. Вахняка базувалася на засадах християнської моралі, на його особистих і професійних якостях. Як син священика, колишній семінарист і людина релігійна, він до кінця життя не зрадив своїх переконань, не став членом комуністичної партії. Євген Дмитрович не належав до числа «педагогів-диктаторів», для нього був неприйнятним будь-який «тиск» на

інших. Значних успіхів він добивався завдяки своїй ерудиції, професійній компетентності, комунікативним здібностям, заохочуючи до творчої праці своєю відданістю роботі, особистим впливом на хористів і властивою тільки йому культурою.

Основні методологічні засади хормейстерської творчості Є. Вахняка викладені у його працях «Хор – школа співака»¹ (1959), «Як працювати над хоровими творами а капела»² (1967), «Про інтерпретацію хорових творів С. Людкевича»³ (1995). У них диригент пише про зовнішню (організаційну) та внутрішню (творчу) дисципліну в колективі, описує методи вокальної роботи в хорі на різних стадіях вивчення музичного твору, на конкретних прикладах дає практичні рекомендації щодо вирішення багатьох виконавських проблем. Цінною в цьому плані є також монографія Є. Вахняка «Олександр Сорока»⁴ (1975). Тут, окрім важливих історичних та біографічних фактів, зафіксовано чимало суб'єктивних вражень, суджень та оцінок досвідченого митця, щодо багатьох аспектів творчого процесу. Особливої уваги заслуговує підручник Є. Вахняка «Хорове аранжування»⁵ (1977), який став підсумком багаторічного досвіду викладання цієї дисципліни в музичних навчальних закладах Львова. Цей посібник і досі залишається в активному практичному вжитку диригентів-хормейстерів.

Поняття зовнішньої й внутрішньої дисципліни побутували в галицькій хоровій традиції й раніше. У вищезгаданій праці «Хор – школа співака» Є. Вахняком сформульовано зміст цих категорій. В його розумінні зовнішня (організаційна) дисципліна в хорі передбачає чіткий алгоритм планування репетиційного процесу та концертної діяльності, відповідальність кожного хориста за успіх загальної справи тощо. Її забезпечує система самоуправління (староста хору, старости партій, бібліотекар). Зовнішня дисципліна повинна сприяти зростанню внутрішньої

¹ Вахняк Е. Хор – школа певца / Евгений Вахняк // Художественная самодеятельность. – 1959. – №8. – С. 26–29. – №9 – С. 42–44.

² Вахняк Е. Як працювати над хоровими творами а капела : методичні поради для хорових самодіяльних колективів / Євген Вахняк. – Київ : Виробничий комбінат музфонду УРСР, 1967. – 27 с.

³ Вахняк Е. Про інтерпретацію хорових творів С. Людкевича / Є. Вахняк // Творчість Станіслава Людкевича : збірка статей [ред. кол.: Ю. Булка, Л. Кияновська, Я. Якуб'як]. – Львів, 1995. – С. 85–100.

⁴ Вахняк Е. Олександр Сорока / Євген Вахняк. – Київ : Музична Україна, 1975. – 64 с.

⁵ Вахняк Е. Хорове аранжування / Євген Вахняк. – Київ : Музична Україна, 1977. – 72 с.

(творчої) дисципліни, яка полягає у формуванні доброго музичного смаку та виконавської майстерності. Головна роль в організації внутрішньої дисципліни в колективі, як і творчого процесу загалом, відводиться диригентові, завданням якого є зацікавити хористів, зробити спів у хорі духовною потребою кожного його учасника, формувати репертуар, акумулювати весь творчий потенціал колективу та скеровувати його на досягнення творчої мети.

Гуманістичні, художньо-естетичні та національно-патріотичні настанови Є. Вахняка знайшли своє продовження у творчості багатьох його учнів: В. Пекара, М. Попенка, Б. Дерев'янка, Я. Базіва, М. Бурбана, В. Головка та інших. Послідовниками Маестро стало чимало музикантів, які, не навчаючись безпосередньо в його диригентському класі, перейняли творчі принципи митця, співаючи в хорах під його керуванням. Багато з них згодом очолювали професійні та аматорські хорові колективи, провадили педагогічну діяльність у навчальних закладах України.

Аналіз диригентсько-педагогічної спадщини Є. Вахняка, на нашу думку, дає всі підстави вважати її окремою диригентською школою – школою Євгена Вахняка, що є частиною львівської диригентської школи, її хорового «крила». Така наша позиція аж ніяк не применшує авторитету школи М. Колесси, радше навпаки – свідчить про її плідність і різноплановість.